

Юридичні науки

УДК 343 7

Коткова Дар'я Олександрівна

студентка Інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Коткова Дарья Александровна

студентка Института права

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Kotkova Daria

Student of the Law Institute

Taras Shevchenko Kyiv National University

ПРАВО НА ЖИТЛО ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ
ПРАВО НА ЖИЛЬЕ И ЕГО РЕАЛИЗАЦИЯ
RIGHT TO HOUSING AND ITS REALIZATION

***Анотація.** Проаналізовано підходи до розуміння змісту понять «права на житло», «реалізація права на житло». Узагальнено доктринальні погляди щодо наведеного поняття. Встановлено, що право на житло є одним із основних природніх прав людини, що підлягає трирівневому закріпленню. Відмежовано поняття власне права від його реалізації. Зроблено висновок, що право на житло у суб'єктивному розумінні пов'язується із поняттям житлового інтересу та розкривається через його зміст.*

***Ключові слова:** житло, право на житло, реалізація права на житло, житловий інтерес.*

***Аннотация.** Проанализированы подходы к пониманию содержания понятий «права на жилье», «реализация права на жилье». Было сделано обобщение доктринальных взглядов относительно приведенного понятия.*

Установлено, що право на жилье является одним из основных природных прав человека, подлежащим трехуровневому закреплению. Разделены понятия собственно права и его реализации. Сделан вывод, что право на жилье в субъективном понимании связано с понятием жилищного интереса и раскрывается через его содержание.

Ключевые слова: *жилье, право на жилье, реализация права на жилье, жилищный интерес.*

Summary. *Approaches to understanding the meaning of the concept of "right to housing", "realization of the right to housing" were analyzed. Doctrinal views on this concept are generalized. It is established that the right to housing is one of the basic natural human rights, which is subject to three levels of consolidation. The notion of the right itself is separated from its realization. It is concluded that the right to housing in the subjective sense is associated with the concept of housing interest and is revealed through its content.*

Key words: *housing, right to housing, realization of the right to housing, housing interest.*

Право на житло – одне із фундаментальних прав людини, закріплене Конституцією України, Загальною декларацією прав людини, Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права та іншими численними актами законодавства. Розроблення його доктрини та, у подальшому, застосування наукових розробок у процесі нормотворення є необхідною складовою демократизації правової системи та гармонізації законодавства у відповідності до європейських стандартів.

Актуальність теми дослідження. Формування законодавства, що закріплює та регулює право на житло, зокрема житлового законодавства, має бути направлене на створення досконалої системи охорони та захисту

права особи на житло. Важливим у даному контексті вбачається створення умов для реалізації права особи на житло; розробка механізмів для задоволення такого права; розмежування публічно-правових та приватно-правових методів регулювання. Першочерговою потребою постає формування ринкових відносин у контексті забезпечення права на житло. З огляду на радянську спадщину в українській правовій системі, що відчувається особливо гостро в межах житлового права, наприклад, наразі основним нормативно-правовим актом у даній галузі є Житловий кодекс Української РСР від 1983 року, вбачається важливим мінімізація втручання держави у цю сферу та забезпечення переважання приватно-правового регулювання. Актуальність дослідження полягає, в першу чергу, у висвітленні доктринальних уявлень стосовно права на житло та його реалізації, з метою створення подальшої можливості застосування цих напрацювань при удосконаленні нормативно-правової бази, що, у свою чергу, є одним із правових засобів забезпечення можливості практичної реалізації права на житло.

Сучасний стан наукового дослідження проблеми. Сучасний стан наукового дослідження характеризується вузькою направленістю та обмеженістю кола досліджуваних питань. Науковці наразі зосереджені на характеристиці житлового права та поняття житла загалом (Галянтич М. К. і Самойленко Г. В. «Характеристика житла за цивільним законодавством України та в практиці Європейського суду з прав людини»), вивченні та висвітленні тем захисту житлових прав (Хіміч С. П. «Захист житлових прав у контексті застосування Європейської Конвенції про захист прав людини»), ринку житла (Олійний Н. «Становлення та розвиток ринку житла в умовах суспільно-економічних трансформацій в Україні»). Дослідження власне права на житло як елемента житлових правовідносин, проте, залишається поза увагою науковців. Вчені зазвичай оперують терміном «житлові права» (Галянтич М.К. і Тилик Т.М. «Поняття

житлових прав»), яке рідко та фрагментарно розмежовується із поняттям «права на житло».

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є власне право на житло. Предметом дослідження є нормативно-правові акти, що закріплюють це право та регулюють його реалізацію, наукові погляди та ідеї, що висуваються стосовно цього питання та релевантна судова практика.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз та узагальнення нормативного регулювання та доктринальних уявлень стосовно права на житло та його реалізації задля формування комплексного розуміння наведених понять.

Для досягнення цієї мети поставлені наступні завдання:

- здійснення комплексного аналізу джерел житлового права в контексті реалізації права на житло;
- дослідження ключових наукових робіт, предметом вивчення яких є право на житло та його реалізація;
- виявлення актуальних проблем правового регулювання права на житло та його реалізації;
- огляд релевантної судової практики.

Методологія. Задля досягнення поставленої мети вбачається за доцільне використання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Діалектичний метод дозволяє проаналізувати досліджувані поняття: «право на житло», «реалізація права на житло» тощо. Порівняльний метод дає можливість співвіднести висвітлені наукові праці та ідеї. Формально-юридичний метод використовується під час дослідження тексту законодавства України, міжнародних актів, судової практики. Застосуванню також підлягає метод аналізу, оскільки він дозволяє тлумачити правові норми, доктринальні погляди тощо. Ключовим для роботи є метод пояснення, оскільки саме він дозволяє описати низку

фактів: пояснити їх причини, контекст і наслідки. У даному контексті пояснення слід розуміти не як розкриття нових знань, а як повідомлення про різні аспекти об'єкту дослідження.

Виклад основного матеріалу. Насамперед варто зазначити, що поняття права на житло по-різному тлумачиться численними науковцями. Так, Галянтич М.К. під правом на житло, яке розглядається в об'єктивному і суб'єктивному змісті, розуміє гарантовану законом можливість задоволення житлових потреб за тими чи іншими правовими підставами, в умовах свободи вибору місця проживання, при цьому державою мають бути забезпечені гарантії недоторканності житла, неприпустимості свавільного позбавлення житла, забезпечення стабільного користування ним [8]. Толстой Ю.К. розглядає право на житло як елемент житлових правовідносин, що є збірним поняттям, виникає з різних підстав та охоплює собою відносини щодо експлуатації і управління житловим фондом, забезпечення його схоронності тощо, а також відносини щодо надання житлових приміщень [10, с. 215–219]. Грибанов В. П. вказує, що право на житло необхідно розуміти як право на задоволення потреби в житлі; як право на заняття приміщення; як право користування певним жилим приміщенням, що виявляє інтерес (прагнення) фізичної особи, пов'язаний із житлом у широкому розумінні [11, с. 29]. Разом із тим, має місце протилежна думка Седугіна П.І., який вказує, що поняття «право на житло» слід відмежовувати від поняття «право на користування певним житловим приміщенням», яке треба розуміти як суб'єктивне житлове право [18, с. 36]. За Лічманом Л.Г., право на житло, яке закріплене в Конституції України, означає, насамперед, право особи мати житло для власного проживання і проживання членів його сім'ї або взяти в найм, набути право користування житлом в якості членів сім'ї власника жилого приміщення, а також в якості осіб, які постійно проживають із наймачем житла, яке забезпечується державними гарантіями недоторканності житла і

недопущення свавільного його позбавлення [14]. Значну увагу вивченню радянської доктрини присвятив Галянтич М.К. У одній із своїх праць він вказує: «Слід зазначити, що в юридичній літературі радянського періоду розгорнулася дискусія щодо права на житло як елемента цивільної правоздатності, яке, на нашу думку, збігається із поняттям існування житлового інтересу. Але право на житло як інтерес фізичної особи може перетворитися на суб'єктивне право тільки за наявності обставин, з якими держава пов'язує виникнення суб'єктивного права. У момент надання житлового приміщення у користування право на житло завершує своє формування і «трансформується у право користування даним житловим приміщенням», тобто стає суб'єктивним житловим правом» [7, с. 158]. Підсумовуючи, слід зазначити, що поняття права на житло є предметом аналізу багатьох науковців, зазвичай воно розглядається у контексті власне права на житло та висвітлюється поряд із змістом такого права, його суб'єктом, об'єктом, аналізом права в історичній ретроспективі тощо.

Нормативне закріплення права та житло можна поділити за рівнями правової регламентації [7, с. 157-158]. До першого рівня слід віднести загальне закріплення права на житло. Відповідно до статті 25 Загальної декларації прав людини, прийнятої та проголошеної в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 року, кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи серед іншого право на житло, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї. Відповідно до частини 1 статті 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, ратифікованого Указом Президії Верховної Ради Української РСР №2148-VIII від 19 жовтня 1973, держави, які беруть участь у Пакті визнають право кожного на, серед іншого, житло. До другого рівня слід відносити право на житло, закріплене статтею 47 Конституції України. Відповідно до її положень, держава створює умови, за яких кожен громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його

у власність або взяти в оренду. При цьому, на думку Харитонova Є.О., таке право слід розглядати як загальну можливість особи мати права та обов'язки, а не суб'єктивне право [22, с. 79]. З наведеним погоджуються також Галянтич М.К. і Тилик Т.М. [7, с. 157]. Борисова К.С. до особливостей поняття «конституційного права на житло» відносить закріплення цього права у Конституції України та участь держави у забезпеченні цього права. На її думку, конституційне право громадян на житло не слід ототожнювати з суб'єктивним цивільним правом на житлове приміщення. У зв'язку з цим Борисова К.С. зазначає, що не можна погодитися із вченими, які зводять зміст конституційного права громадянина на житло до правоздатностей щодо володіння, користування і розпорядження житловим приміщенням [4]. Третім рівнем регулювання традиційно є спеціальне законодавство України. До нього відносять, у першу чергу, Житловий кодекс Української РСР від 1983 року (далі: «ЖКУ»). Відповідно до статті 1 ЖКУ, громадяни Української РСР мають право на житло. Це право забезпечується розвитком і охороною державного і громадського житлового фонду, сприянням кооперативному та індивідуальному житловому будівництву, справедливим розподілом під громадським контролем жилої площі, яка надається в міру здійснення програми будівництва благоустроєних жител, наданням громадянам за їх бажанням грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення для категорій громадян, визначених законом, а також невисокою платою за квартиру і комунальні послуги. Завданням ЖКУ визначається, серед іншого, забезпечення права громадян на житло. Також до третього рівня правової регламентації права на житло слід відносити Цивільний кодекс України від 2003 року (далі: «ЦКУ»). Відповідно до статті 270 ЦКУ закріплюються особисті немайнові права особи, які, серед іншого, стосуються права на житло. Сімейним кодексом України від 2002 року (далі: «СКУ») також встановлюються права на житло у визначених

законом випадках. До цього рівня регулювання слід ще відносити законодавство у сфері соціального захисту населення, оскільки Конституція України (стаття 47) пов'язує соціальний захист громадян із правом на отримання житла безоплатно або за доступну плату. Більш вузькі нормативно-правові акти, що є складовою житлового законодавства, слід відносити до таких, що регулюють безпосередньо реалізацію права на житло.

У контексті нормативного закріплення права на житло, слід навести і його гарантії. Гарантії права— закріплені засоби його охорони, способи реалізації та шляхи забезпечення законності і охорони. Як відомо, правові гарантії поділяються на нормативно-правові та організаційно правові. До нормативно-правових гарантій права на житло відносяться норми, які у свої сукупності мають на меті забезпечення права на житло в Україні. Такою нормою, у першу чергу, є стаття 47 Конституції України, яка закріплює право кожного на житло. Відповідно до неї, житло може надаватися безоплатно або за доступну плату громадянам, які потребують соціального захисту. Окрім того, такими гарантіями слугують відповідні норми законодавства у сфері соціального захисту, цивільного та сімейного законодавства. Під організаційно-правовими гарантіями слід розуміти діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ тощо. До них також можна віднести гарантії можливості захисту права на житло в суді. У контексті наведеного, слід звернути увагу на релевантну практику Верховного Суду та Європейського суду з прав людини (далі: «ЄСПЛ»), яка розширює коло гарантій права на житло шляхом розширення об'єктного складу цього права. Наприклад, цікавою є позиція ЄСПЛ щодо «поваги до незаконно створеного житла». Так, у справі «Баклі проти Сполученого Королівства» («*Buckley v. UK*») незаконно розміщений дім-фургон заявниці був визнаний її житлом, оскільки Судом був взятий до уваги той факт, що вона проживала там

безперервно протягом шести років, не мала іншого житла та не планувала його придбавати. Рішенням ЄСПЛ було визнано право заявниці правом на жило та, відповідно, встановлено той факт, що гарантії права на житло поширюються і на такий вид житла. Аналіз даного рішення було здійснено Хіміч С.П. У праці «Захист житлових прав у контексті застосування Європейської конвенції про захист прав людини» вказується, що у даній справі Суд надав пріоритет суб'єктивному, а не об'єктивному критерію визнання права [23, с. 146]. В українській судовій практиці право на житло тлумачиться значно вужче, проте слід звернути увагу на постанову Пленуму Верховного суду України, яка розширює поняття житла і, відповідно, поширює гарантії цього права на нові об'єкти (див. Постанову Пленуму Верховного Суду України «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства». Стосовно ефективності таких гарантій вбачається за необхідне навести думку Борисової К.С., яка вказує, що: «ефективність правових гарантій забезпечення прав і свобод людини залежить від наявності чи відсутності відповідних положень Конституції та чинних нормативно-правових актів, розвитку правових принципів, здійснення конституційного контролю, а також від того, як виконують приписи цих законів державні органи, органи місцевого самоврядування та інші суб'єкти правовідносин, які покликані створювати умови для реалізації прав і дотримання обов'язків громадянами. Правові гарантії прав і свобод особи, які формуються у громадянському суспільстві, залежать від інститутів демократії, економічного розвитку держави, рівня правового виховання й культури населення, ефективного функціонування і взаємодії гілок влади» [4]. У доктрині житлового права немає єдиної ідеї щодо визначення змісту права на житло, тому вбачається за необхідне розглянути різні підходи

даного питання. У своїй праці Галянтич М.К. та Тилик Т.М. наводять таке розуміння змісту права на житло як «спрямований на забезпечення можливості набуття та правомірного користування фізичними особами житлом на тих чи інших підставах при існуванні державних гарантій дотримання прав на житло» [7, с. 159]. Корнєєв С.М. виділяє два елементи права на житло: гарантовану державою можливість користування громадянином наявним у нього житлом та обов'язок держави сприяти забезпеченню кожного громадянина житлом [9, с. 149]. Іншої точки зору притримуються Дозорцев В.А. та Седугін П.І., на думку яких елементами права на житло є право громадян, які потребують поліпшення житлових умов, на одержання житла та закріплення житлової площі за громадянином у безстрокове користування [20, с. 7]. Лічман Л.Г. вказує, що праву на житло притаманні кілька юридичних можливостей: реалізувати своє природне право на житло, стабільно користуватися займаним легально приміщенням, постійно покращувати свої житлові умови різними способами, використовувати житлове приміщення не тільки для особистого проживання, а й для проживання інших осіб чи використання з комерційною метою, претендувати на здорове та безпечне для проживання середовище [14].

Стосовно суб'єкту та об'єкту права на житло слід зазначити що у доктрині узагалі немає одностайної думки щодо цього питання. Юридичним словником «суб'єкт права» визначається як особа (фізична і юридична), держава, державне чи муніципальне утворення, які наділені законом здатністю мати безпосередньо, або через представника, суб'єктивні права і юридичні обов'язки (тобто правосуб'єктністю) [24].

Наведення визначення даного поняття вбачається доцільним задля уникнення суперечностей у вигляді змішуванні понять «суб'єкт права на житло» та «суб'єкт житлових правовідносин». Проблема полягає у тому, що багато науковців ототожнюють ці поняття, що вбачається недоречним в

контексті цієї роботи. Пропонується взяти за основу наступні твердження: «суб'єкт права» - поняття ширше, якоюсь мірою відмінне від поняття «суб'єкт (учасник) правовідносин» [21, с. 115]; суб'єкт права - це особа, яка володіє правосуб'єктністю, тобто особа, потенційно (взагалі) здатна бути учасником правовідносин, а суб'єкт правовідносин — це реальний учасник даних правових відносин [3, с. 33]; суб'єкт правовідносин - це учасник конкретних правовідносин, а суб'єкт права - це особа, що не є учасником правовідносин, але при наявності певних умов може ним стати.

Таким чином, суб'єкт при деяких обставинах може не бути учасником правовідносин, тоді як учасник правовідносин завжди одночасно і суб'єкт права [17, с. 91-92]. З огляду на наведене розуміння суб'єкта права, можна зробити висновок про те, що суб'єктом права на житло є не обов'язково суб'єкт житлових правовідносин, а загалом особа, яка наділена відповідною правоздатністю. Під об'єктом права зазвичай розуміється те, з приводу чого таке право виникає. Нажаль, в актуальній науковій літературі широко досліджується лише об'єкт правовідносин, а не права. Проте право на житло не передбачає автоматичної наявності житлових правовідносин.

Як було зазначено вище, право на житло є лише потенційною можливістю вступити в такі правовідносини. Очевидно, що право на конкретне житло виникає саме з правовідносин, проте право на житло в широкому розумінні є природнім правом людини і його наявність не залежить від наявності чи відсутності конкретних правовідносин. Таким чином, з огляду на загальне поняття об'єкта права, можна зробити висновок про те, що об'єктом права на житло є власне житло, оскільки з приводу нього таке право і виникає. У даному контексті вбачається зазначити, що ЖКУ хоч і оперує цим поняттям, проте його визначення не наводить. Відсутність єдиного визначення поняття «житло» пояснюється особливістю житла як специфічного об'єкта права власності та інших

речових прав. Питання визначення поняття житла є окремим об'єктом дослідження, вивченню якого присвячена велика кількість праць, серед яких можна виділити роботи Галянтич М.К., Седугіна П.І. та Лічмана Л.Г.

Що ж до реалізації права, то слід зазначити, що це поняття використовується в усіх галузях юридичних наук без урахування особливостей реалізаційної політики та конституційних положень [15]. Вона повинна бути визначена в рамках механізму правового регулювання, а не правовідносин [1, с.184].

Під реалізацією права в сучасній юридичній літературі більшістю авторів, розуміється фактичне здійснення правових приписів у поведінці, діяльності (бездіяльності) суб'єктів права [16, С. 61]. Окремі правознавці у зв'язку з цим зазначають, що реалізація права – це різноманітний процес практичного здійснення правових вимог у діяльності тих чи інших суб'єктів. Саме через реалізацію норм права досягається результат, зміст якого був закладений законодавцем при виданні норми права. Тому своєчасна й точна реалізація правових норм – це найважливіша передумова додержання та зміцнення правопорядку [12, с. 210].

У загальній теорії права під реалізацією правових норм розуміють таку поведінку суб'єктів права, в якій втілюються приписи правових норм (правомірна поведінка), практична діяльність людей по здійсненню прав і виконанню юридичних обов'язків. Іншими словами, це втілення у вчинках людей тих вимог, які в загальній формі відображені в нормі права. Реалізація норм права є безпосереднім результатом правового регулювання, конкретний його прояв [13, с. 428-429]. Зокрема, О.Ф. Скакун під реалізацією норм права розуміє втілення приписів правових норм у правомірній поведінці суб'єктів права, в їх практичній діяльності, яку можна розглядати як процес і як кінцевий результат [19, с. 386]. Поняття реалізації права на житло наводять Галянтич М.К. та Тилик Т.М., за якими поняття «реалізації права на житло» безпосередньо пов'язане із

задоволенням житлового інтересу у користуванні конкретним приміщенням. У праці «Поняття житлових прав» вони наголошують, що поняття «права на житло» відрізняється від поняття «реалізація права на житло». А під реалізацію права на житло слід розуміти не абстрактну, потенційну можливість користування житлом, а реальне здійснення особою прав проживання. Такі права – це, з одного боку, конкретне матеріальне та/або нематеріальне благо отримати, набути житло для користування або зберегти це право. Держава його гарантує та бере на себе обов'язок сприяти тому, щоб кожен громадянин був забезпечений житлом, що має забезпечуватися юридичним обов'язком іншої сторони [7, с.158].

Умовою реалізації житлових прав є наявність сторін, при цьому сторони повинні володіти право- і дієдатністю; наявність правової норми; наявність юридичного факту, з яким чинне законодавство пов'язує виникнення правових наслідків. Особи вступають у правові зв'язки один з одним щодо володіння, користування та розпорядження житлом, які називають правовідносинами, які проявляються як форми взаємодій або протидій. Специфіка реалізації житлових прав полягає в тому, що вони здебільшого носять нематеріальний характер, їх цінність не очевидна, метою реалізації цих прав є задоволення потреби людини в проживанні, а не отримання прибутку. Власники житла мають право здійснювати всі права на власний розсуд: продати, подарувати, заповісти, здати в оренду, обміняти, закласти, укласти інші правочини, не заборонені законом. Порядок здійснення права на житло регулюється спеціальним законодавством України. При здійсненні своїх прав власники житла зобов'язані дотримуватися моральних засад суспільства, зокрема, не порушувати права та інтереси інших фізичних та юридичних осіб, не завдавати шкоди довкіллю, не зловживати правом, дотримуватися публічного порядку [7, с. 159]. За Галянтич М.К. та Тирик Т.М., поняття «реалізації права на житло» безпосередньо пов'язане із задоволенням

житлового інтересу у користуванні конкретним приміщенням [7, с. 158]. У широкому значенні інтересом у праві визнається прагнення особи повніше задовольняти свої потреби і бажання, що прямо не формалізовано в конкретному суб'єктивному праві, проте не суперечить праву як такому [6, с. 15].

Актуальне розуміння житлового інтересу ґрунтується на визнанні його як права людини, яке відповідним чином має захищатися, незважаючи на те, що воно не отримало свого нормативного закріплення. Природний характер права на житло свідчить про те, що це право належить як дієздатній особі, так і особам, дієздатність яких є неповною внаслідок віку чи стану здоров'я або повністю недієздатним особам [5]. За П. П. Андрушко: «Інтерес – це, з одного боку, конкретне матеріальне та/або нематеріальне благо, отримати, набути яке чи досягти яке або зберегти яке чи мати можливість (потенційну) одержати чи набути яке або користуватись яким прагне (бажає) особа, а з іншого боку, – це прагнення особи отримати таке благо, користуватися ним [2, с. 87]. Житловий інтерес означає не тільки те, що держава гарантує та бере на себе обов'язок сприяти тому, щоб кожна фізична особа була забезпечена житлом та гарантувати його недоторканність [6, с. 15].

Висновки. Підсумовуючи усе викладене вище, варто зазначити, що під реалізацією права на житло слід розуміти реальне здійснення такого права, яке передбачає набуття, отримання, збереження права тощо. Варто наголосити на тому, що реалізація права на житло є самостійним поняттям, яке необхідно розмежовувати з поняттям права на житло. Можливість реалізації права на житло у розумінні можливості здійснення такого права є способом забезпечення дотримання фундаментального природного права на людини. Відповідно до нормативно-правових матеріалів, викладених у роботі, реалізація права на житло пов'язується не лише із забезпеченням базової потреби, а і з досягненням гідного рівня життя. З метою

забезпечення можливості реалізації такого права вбачається за необхідне усунути нормативні розбіжності щодо розуміння об'єкту права – житла та навести його єдине уніфіковане визначення. Приведення наведеного поняття до єдиного значення сприятиме чіткому однозначному розумінню права на житло та, серед іншого, приведе релевантне законодавство у відповідність до вимог принципу правової визначеності, що вбачається особливо важливим у контексті гармонізації українського законодавства. Окрім того, необхідно зосередити увагу наукової спільноти на тлумаченні поняття «реалізації права на житло» та детальніше вивчити його специфіку. Такі напрацювання слугуватимуть ґрунтовною основою для імплементації законодавчих нововведень, направлених на усунення колізій та суперечностей житлового законодавства.

Література

Правові джерела:

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96 // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Житловий кодекс Української РСР: закон України від 30 червня 1983 р. №5464-X // Відомості Верховної Ради України. - 1983. - №28.- Ст. 573.
3. Цивільний кодекс України: закон України від 16 січня 2003 р. №435-IV//Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - ст.ст. 31, 32.
4. Сімейний кодекс України: закон України від 10 січня 2002 р. №2947-III//Відомості Верховної Ради України. - 2002. - №21-22. - ст.135.
5. Загальна декларація прав людини, прийнята та проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 року.

6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР №2148-VIII від 19 жовтня 1973.
7. Рішення Європейського суду з права людини у справі «Баклі проти Сполученого Королівства» («Buckley v. UK») від 15.08.1996. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.srji.org/resources/search/41/>.
8. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства» від 28.03.2008 р. № 2 // Вісник Верховного Суду України. - 2008. - № 4.

Наукові джерела:

1. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. - М., 1966. 1, с. 184.
2. Андрушко П. П. Категорія «інтерес» у кримінальному праві / Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 81/2009. - С. 85 - 89.
3. Бойцов В. Я. Система субъектов советского государственного права. - Уфа, 1972. - С. 32-36.
4. Борисова К.С. Конституційні засади забезпечення права на житло в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Катерина Сергіївна Борисова. - К., 2018.
5. Галянтич М. К. Житлове право України: навч. посібник / М. К. Галянтич. - К. : Юрінком Інтер, 2007. – С. 108.
6. Галянтич М. Поняття житлових інтересів фізичної особи / М. Галянтич // Теоретико-методологічні підходи до розуміння приватного права в сучасних умовах. - С.14-18.

7. Галянтич М., Тирик Т. Поняття житлових прав / М. Галянтич, Т. Тирик // Житлові права в системі цивільно-правових відносин. - С.157-161.
8. Галянтич М. Приватноправові засади реалізації житлових прав громадян в Україні: дис. ... док. юрид. наук: 12.00.03 / Микола Костянтинович Галянтич. - К.,2008.
9. Гражданское право. Т. 2. Учебник / Под ред. Е. А. Суханова. М., 1993. С. 149.
10. Гражданское право. Ч. II.: учебник / Под ред. Ю. К. Толстого, А. П. Сергеева. М., 1997. С. 215-219
11. Грибанов В. П. Основы советского жилищного законодательства. М., 1976. С. 29.
12. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. / Під ред. В.В. Копейчикова. - К., 1998.
13. Кельман М.С. Загальна теорія держави та права: Підруч. / М.С. Кельман, О.Г. Мурашин, Н.М. Хома. - Львів, 2003.
14. Лічман Л. Г. Судовий захист прав і інтересів членів сім'ї власника жилого приміщення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2005. 20 с.
15. Маликов М.К. Гносеологические основы реализации права. - Уфа, 1998.
16. Рабінович П.М. Природне право: діалектика приватного й публічного // Право України. - 2004. - № 9. - С. 61-64.
17. Санжарук Т. Поняття «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин»: питання розмежування/Т.Санжарук//Актуальні проблеми держави і права.-2003.-С.91-95.
18. Седугин П. И. Право на жилище в СССР. М., 1983.
19. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підруч. - Харків, 2001.

20. Советское жилищное законодательство: учебник / Под ред. П. И. Седугина. М., 1986.
21. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении. - М.: Юрид. лит., 1974. - С. 115-116.
22. Харитонов Є. О. До визначення сутності права на житло / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті В. П. Маслова «Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства», 25 лютого 2011 р. С. 78-81.
23. Хіміч С. Захист житлових прав у контексті застосування Європейської конвенції про захист прав людини / С. Хіміч // Житлові права в системі цивільно-правових відносин. - С.144 -147.
24. Юридичний словник. - К.: Гол. ред. Укр. рад. енцикл., 1983. - С. 781; Большой юридический словарь / Под ред. А. Я. Сухарева, В. Е. Крутских. - М.: ИНФРА-М, 2000. - С. 594.